

לָחֵן לְבִיד

בן-שן - לוחן לביד / אוסטרלי / בנג'ם

אבינעם דנין

פירותיו היו אדומים ועסיסיים. חמשת הקמטים
בציפה העסיסית והזרע השחור היחיד שהסתירו
רמזו על השתייכות הצמח למשפחת הסלקיים.
בהיותי מרוחק מהספרים שבהם יכולתי להיעזר,
התחלתי מרכז לעצמי את התיאוריות שממצא זה
החל להעביר בראשי: פרי עסיסי אדום וקטן הוא
התכונה המשותפת לרבים מהשיחים והמטפסים
של החורש הים-תיכוני בארץ. הנחתי שהצמח

לפני כחמש שנים הגעתי לביקור בבאר-שבע,
ובגדרה של גינת אחד הבתים הסמוכים לאור-
ניברסיטה הופתעתי לראות בן-שיח בעל עלים
אפורים שהזכירו בצורתם עלים של אוכם - אך

אבינעם דנין - המחלקה לאס"א, האוניברסיטה העברית
בירושלים

באחת מתחנות המנוחה לנוהגים בכבישים האי-נסופיים של היבשת הענקית הזאת עצרנו. השיח האפור היה לא אחר מאשר לחן לביד, והוא נשא את פירותיו הזעירים שחורי הזרע, העטופים בעלי-עטיף אדומים ועסיסיים, בדיוק כפי שעשה זאת בבאר-שבע. היות שכבר הכרתי אותו מהפזורה הישראלית שלו בנגב, לא נותר לי אלא להשלים תיאוריה אחת, שנבחנה בהמשך הדרך.

הנחתי כי זהו בן-שיח המופץ באוסטרליה על ידי ציפורים ובית גידולו המועדף יהא מתחת לעצים גבוהים שעליהם עומדות ציפורי השיר ומפרישות את הזרעים קשי הקליפה. סינדרום זה של תכונות הצמח, המותאם לתכונות הציפורים ולדרכי חייהן, מצוי בכל מקום שאליו הגעתי עד כה. התיאוריה המקומית של תחנת המנוחה, ששורשיה בביקורי בבאר-שבע, הוכחה על פני מאות הקילומטרים שנסענו - מ-Kings Canyon ועד Alice Springs. מיני שיטה (באוסטרליה גדלים כ-1000 מתוך 1200 מיני הסוג שיש בעולם), שלבשו צורת שיחים מרובי גזעים או עצים בעלי גזע יחיד, איכלסו מתחתיהם זרים עגולים של שיחי לחן לביד.

בספר המתאר את הצמחים הבולטים של צפון אוסטרליה תיארה המחברת את הלחן הלביד כאחד הצמחים שפירותיו נאכלים על ידי ה"ילידים" - האבוריגינים, תושביה הקדומים של אוסטרליה - אשר חיים בהרמוניה עם הטבע שסביבם. לאחר שקניתי את הספר וקראתי בו כבר לא הזדמנו לי פירות כאלה לניסויי אכילה אישיים, ומבחר המאכלים שהציעו במסעדות השכיח ממני את החסר בניסויים הבוטניים - שאתו נותרתי עד היום.

כצמח של הארץ ניתן למצוא עליו פרטים נוספים באתר האינטרנט של הגן הבוטני - www.botanic.co.il, משם גם נלקחה התמונה המובאת כאן. ❁

מופץ על ידי ציפורים, והללו אכלו את הפרי ושמטו את הזרע בעמדתן על הגדר החיה הנטועה בשכונה שבבאר-שבע. יתכן שליקטו את הפרי בביקור בגינת המכון לחקר הנגב, שבו עבדתי בשנות ה-1960.

צלצלתי לד"ר מאיר פורטי, חוקר שעסק במשך שנים רבות ביבוא של צמחים מארצות מדבריות שונות ובניסיון לאקלם אותם בארץ (במחלקה לאינטרודוקציה). מאיר זכר כמה צמחים שיובאו מאוסטרליה, המתאימים לתיאורי. רשמתי לעצמי את שאמר, ובבואי לעשביית האוניברסיטה העברית בירושלים בדקתי את פרחי הצמח שאספתי ואת פירותיו והשוויתי אותם לתיאוריהם של צמחים שונים בכרך משפחת הסלקיים בפלורה של אוסטרליה (סדרת ספרים שבה אמורים להיות מתוארים כל צמחי אוסטרליה). מצאתי התאמה מלאה לצמח המדברי - *Enchy-laena tomentosa*.

בסיורים נוספים שערכתי בצפון הנגב ובהר הנגב מצאתי עוד הרבה פרטים, ש"ברחו" מגינות הנוי בעזרת הציפורים והגיעו אל מתחת לגדרות או עצים שניטעו במקומות יישוב. לא היה אף מקום שבו הצמח גדל ודחק צמחי בר מקומיים.

היות שעבדתי בתקופה זאת על הכנת אטלס התפוצה של צמחי ארץ ישראל, אשר נמסר לאקדמיה הישראלית למדעים ככרך ראשון של תוספות ל"פלורה פלסטינה", שילבתי את הצמח במשפחת הסלקיים, בין מיני הבסיה לבין מיני האוכם, כמקובל בספרות המדעית הבינלאומית. הגשתי את שמו לוועדת שמות הצמחים שליד האקדמיה ללשון העברית, והשם שניתן לצמח גר זה שהתאזרח בארץ הוא לחן לביד.

בדצמבר 2001, בסיור שערכתי במסגרת השבתון שלי בצפון אוסטרליה, נסעתי במדבר בין הסלע האדום (Uluru) לשמורת הטבע של Kings Canyon. בעודי ממלמל לעצמי - "מדבר כזה, הלוואי עלינו" - חלפתי על פני עצי קזוארינה יפי פרי וצפופי נוף (הקרויים ב"אוסטרלית" "אלוני המדבר" - Desert Oaks). מתחת לעצים הבחנתי בזווית עיני, בעודי נוהג במהירות המותרת, בשיחים אפורים.